

PLEIDOOI VOOR LITERATUURGESCHIEDENIS II

RIK VAN DAELE EN YVAN DE MAESSCHALCK

Deze *nouveau Tiecelijn* laat de lezer voor het 31ste jaar op rij kennismaken met de haast eindeloze, boeiende en wonderere wereld van de *matière renardienne*, de fabel en de dierenverhalen. Dit jaarboek opent met een onderzoek naar de vos in de *Roman van Walewein* door Frank Willaert, jong emeritus aan de Universiteit Antwerpen. Het Reynaertgenootschap en de UA hebben overigens de laatste jaren sterke banden ontwikkeld, zo sterk dat het Reynaertgenootschap geassocieerd lid is geworden van het Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Nederlanden (ISLN). Doctoraal onderzoeker Wouter Haverals vervolgt met een studie naar het rijm en het metrum van het dertiende-eeuwse verhaal van Willem via computeronderzoek. Meteen erna volgt een opmerkelijke en trouwens voortreffelijke worsteling met het ritme en rijm in een moderne Reynaertvertaling. Emeritus professor Georges de Schutter hertaalde de *Reynaert* de voorbije jaren tijdens de bus- en treinrit tussen zijn woonplaats Destelbergen en de universitaire gebouwen in Antwerpen. Een beschouwing over zijn bewerking is in dit tijdschrift dan ook op haar plaats. Jan de Putter neemt Gerard Walschaps poppenspelbewerking uit de jaren veertig en Aloïs Blommaerts Reynaertbewerking uit de jaren vijftig onder de loep. Dat de *Reynaert* een internationaal onderwerp is, bewijzen Ad Putter en zijn collega's, die vanuit een Engels perspectief nieuwe inzichten in het onderzoek presenteren. In Groot-Brittannië worden binnenkort met gelden van de National Lottery grootse Reynaertprojecten ontwikkeld, waarvan eentje met een sterk populariserende inslag.

De vos gekoppeld aan beleving, toerisme, cultureel erfgoed, branie zorgde in de zomer van 2018 voor een ongezien project in de Waaslandhaven, het Waasland en het Hulsterland. VOSSSEN van de Phoebus Foundation veroverde de harten van 70.000 fietsers en bracht het oeroude verhaal op een leuke manier bij nieuwsgierige jongere en oudere Vlamingen en Nederlanders. Het verhaal van VOSSSEN begon in 2015 met de aankoop van de collectie Grauwels, de belangrijkste Reynaertcollectie die wij kennen. Ze werd jaren geleden onderzocht door Erwin Verzandvoort, die het verhaal achter de verzameling nu voor

het voetlicht brengt. Verzandvoort vond ook een bijzonder Reynaertspel in een van de meest barbaarse decennia van de voorbije eeuw.

Wie deze zomer met de fiets ‘voste’, ging naar huis met enkele publicaties, waarbij nog maar eens bewezen wordt dat er jaarlijks minstens één Reynaertbewerking verschijnt. Voor wie zich wil verdiepen in vossen-, wolven- en middeleeuwenpublicaties hebben zeven auteurs in dit jaarboek acht recensies geschreven. Ontdek bijvoorbeeld het hoogstpersoonlijke en heerlijke *Minuten middeleeuwen* van de Leidse romanist Paul Verhuyck. Deze *Tiecelijn* brengt naar goede gewoonte ook vertalingen van onbekende gedichten en fabels. Mark Nieuwenhuis, Wilt Idema en Willem van Bentum zorgen voor teksten die in het Nederlands nog niet ontsloten werden.

Dit tijdschrift blijft ook aandacht besteden aan de (Reynaert)iconografie. Piet van Bouchaute laat ons kennismaken met een indrukwekkend nieuw beeld van Frans Heirbaut dat naar aanleiding van de achthonderdste verjaardag van de parochie Sint-Niklaas de Vlaamse gravinnen Johanna en Margareta van Constantinopel onder de aandacht brengt; nieuwe iconografie die verwijst naar de eeuw van de *Reynaert* en Willem van Boudelo – de mogelijke Reynaertauteur, die in 1248 de parochiegrenzen van Sint-Niklaas vastlegde. Opmerkelijk is de reeks van twintig tekeningen van de Vlaamse kunstenaar Ronny Delrue uit 2018 naar aanleiding van zijn lectuur van een doctoraal proefschrift. De Reynaertstudie als inspiratiebron van modern topwerk.

Dit jaarboek wisselt lange met korte studies en vertalingen af. Diepgaand studiewerk en interpretaties (bijvoorbeeld over David Garnetts *Vrouw of vos*) staan naast een kroniek en korte reisimpressies. In deze opnieuw vuistdikke, papieren *Tiecelijn*, die meteen digitaal gratis ter beschikking is op www.reynaertgenootschap.be, worden wetenschap en popularisering zachtjes in en door elkaar geweven. De redactieleden van *Tiecelijn* zijn trots op het nieuwe jaarboek. De vossenjacht is nog lang niet gesloten en de materie onuitputtelijk.

En toch bekruipt ons soms enige twijfel. Er is maatschappelijk een grondige mutatie bezig, zoals beschreven in Alessandro Baricco's *I barbari* (2006), een intrigerend boek dat al jaren op onze leesbucketlist stond, in ons taalgebied minstens dertien drukken beleefde en vandaag enkel nog te vinden is in het magazijn van de plaatselijke bibliotheek of in een antiquariaat achter de Zeeuwse dijken. Zo gaat dat tegenwoordig met boeken. Baricco beschrijft een mutatie die op diverse terreinen zichtbaar is en zich concentreert op de beleving en een andere manier van leven. Hij typeert de gevolgen van de mutatie: ‘het oppervlak in plaats van de diepgang, snelheid in plaats van reflectie, sequenties

in plaats van analyse, surfen in plaats van verdieping, communicatie in plaats van uiting, multitasking in plaats van specialisatie, plezier in plaats van inspanning.' Het lijkt wel een invasie van de barbaren, maar dat is het niet. We volgen de auteur als hij constateert dat muren en dammen opwerpen niet werkt. In *Tiecelijn* zijn diepgang en reflectie aanwezig naast plezier en communicatie. Toch zitten we als gevolg van de komst van het internet – dat alles veranderd heeft – in een tijd die wellicht even spectaculair verandert als in de jaren van de transitie van perkament naar papier en de komst van de boekdrukkunst. Ook de redactie van dit tijdschrift en het Reynaertgenootschap bezinnen zich over de toekomst.

Af en toe menen we de barbaren te detecteren, bijvoorbeeld in de plannen van de grootste Vlaamse onderwijskoepel om een uur Nederlands op te offeren voor het (laat daar geen misverstand over bestaan: broodnodige) vak mens en samenleving. Dit terwijl de Vlaamse jeugd steeds slechter scoort op begrijpend lezen en wij het gevoel hebben dat we juist meer en niet minder Nederlands nodig hebben. En dat betreft niet alleen de spelling en de grammatica, maar zeker en vooral het literatuuronderwijs.

Er waren de voorbije maanden ook interessante discussies over Marita Mathijsens omslag in verband met het lezen van historische teksten. Wij komen graag nog eens op de discussie terug. De Reynaertvertalingen en -bewerkingen die in de voorbije dertig jaar de revue zijn gepasseerd, waren steeds de spiegel van andere tijden en bestemd voor een welbepaald doelpubliek. De *Reynaert* is vandaag een spiegel van fake news, van hypocriet en leugenachtig menselijk gedrag. En geeft leesplezier, zelfs leesgenot.

In elk geval willen wij hier een pleidooi houden voor meer literatuur- (geschiedenis). In een reactie op Mathijsens voorstel om oudere teksten te vervangen door ingekorte vertalingen, samenvattingen en parafrases, formuleerde iemand van de redactie het zo: 'Zelf heb ik mijn halve leven in de klas historische teksten gelezen, als het doelpubliek zich daartoe leende, vanzelfsprekend. Zo moet het nu eenmaal, met veel uitleg en commentaar, zodat een cursus literatuur ook een cursus cultuurgeschiedenis wordt. Ik heb gemerkt dat vooral dat laatste aspect, de brede cultuurhistorische duiding of context die een oudere tekst bevattelijk maakt en in zijn tijd situeert, uit de leerboeken Nederlands aan het verdwijnen is. Dat is een ontoelaatbare verschraling en verarming. Wat is daarvoor in de plaats gekomen? Doorgaans vindingrijk springen en hoppen van YouTube naar een plaatje naar een streepje muzak naar even pauzeren naar weer een filmpje naar een grol of een grap en naar even enkele meningen

beluisteren en die tegen de volgende les in niet meer dan vijftien regels waar- bij fouten liefst niet meer meetellen laten opschrijven in het heilige werkboek. Juist, zonder komma's, omdat alles leuk moet zijn, zoals de maatschappelijke ideologie 'voorhoudt'. Nederlands is te zeer een vak geworden onder de noemer: 'laten we de tijd aangenaam uitzitten'. Een vak waarin alles mag, zolang alles gewichtloos blijft. Ik hoop dat de cultuurhistorische leegte waartegen het (hoger) onderwijs een dam zou moeten opwerpen, wat het overigens ook tracht te doen, zo gauw mogelijk zinvol wordt opgevuld. Met veel prachtige boeken en een onblusbaar verlangen die boeken te lezen.'

Bovenstaande woorden liggen in het verlengde van wat Gaea Schoeters stelde in *rekto:verso* (4 mei 2018) en met wie we het allang hartgrondig eens zijn: 'Lezen verruimt je wereldbeeld, ontwikkelt je empathie voor wat vreemd is en leert je omgaan met de complexiteit van de wereld: niet op elke vraag bestaat een eenduidig antwoord. Literatuur vormt kritische geesten, die zich niet zomaar door populistische oneliners laten inpakken. Wie goed is in begrijpend lezen, laat zich niet door demagogochelarij om de tuin leiden. Zo bekeken is geletterdheid de veiligheidspal van onze democratie.'